

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

УДК 351:316.346.32-053.6:304

М.В. Кравченко, д-р наук з держ. упр.

Національна академія державного управління при Президентіві України, м. Київ, Україна

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: МОЖЛИВОСТІ
ТА ЗАГРОЗИ****М.В. Кравченко**, д-р наук по гос. упр.

Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, г. Киев, Украина

**ЕВРОПЕЙСКИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ УКРАИНСКОЙ МОЛОДЕЖИ:
ВОЗМОЖНОСТИ И ВЫЗОВЫ****Milena Kravchenko**, Doctor of Public Administration

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine

**EUROPEAN PROSPECTS OF UKRAINIAN YOUTH: OPPORTUNITIES
AND CHALLENGED**

Досліджено аналіз можливостей та загроз євроінтеграційних прагнень молоді України. Підписання угоди між Україною та Європейським Союзом про асоційоване членство підтвердило прагнення українців стати повноправними членами Європи. Саме молодь стала рушійною силою у цивілізаційному виборі України. Заможні країни ЄС приваблюють молодих людей з усього світу, особливо перспективи вбачаються у навчанні та працевлаштуванні. Українська молодь також хоче долучитися до європейської спільноти, розширюючи межі культурного, освітнього, громадського міжнародного співробітництва, вивчаючи та застосовуючи європейський досвід розбудови держави та суспільства.

Ключові слова: українська молодь, європейські перспективи, можливості, загрози.

Исследовано анализ возможностей и вызовов евроинтеграционных стремлений молодежи Украины. Подписание соглашения между Украиной и Европейским Союзом об ассоциируемом членстве подтвердило стремление украинцев стать полноправными членами Европы. Именно молодежь стала движущей силой в цивилизационном выборе Украины. Богатые страны ЕС привлекают молодых людей из всего мира, особенно перспективы видятся в учебе и трудоустройстве. Украинская молодежь также хочет приобщиться к европейскому сообществу, расширяя пределы культурного, образовательного, общественного международного сотрудничества, изучая и применяя опыт построения государства и общества.

Ключевые слова: украинская молодежь, европейские перспективы, возможности, вызовы.

The analysis of possibilities and calls of eurointegration aspirations of young people of Ukraine is investigational. Signing of agreement between Ukraine and European Union about the associated membership confirmed aspiration of Ukrainians to become the full-fledged members of Europe. Exactly young people became motive force in the civilization choice of Ukraine. The countries of ES attract young people from the whole world, especially prospects are seen in studies and employment. The Ukrainian young people also want to be attached to European community, extending the limits of cultural, educational, public international cooperation, studying and applying experience of construction of the state and society.

Key words: Ukrainian youth, European prospects, possibilities, calls.

Постановка проблеми. Молодь завжди була найбільш динамічною частиною суспільства, яка прагне змінити життя на краще. 30 листопада 2013 року молоді люди прийшли на Майдан відстояти європейський розвиток України. Як показав час, це був цивілізаційний вибір молодих українців. Молоде покоління хоче жити у вільній, незалежній, демократичній, соціальній державі. І ознаками цього є можливість самореалізовуватися, формувати власну соціальну безпеку і добробут.

Молодь – це локомотив змін, але для суспільного поступу необхідно створити умови для життєдіяльності молодих людей. Внаслідок кризових явищ в економіці та загальної дестабілізації становище молоді залишається нестійким. Є певні проблеми з рівним доступом до здобуття вищої освіти для осіб із соціально незахищених верств населення та осіб з обмеженими фізичними можливостями, а також з рівністю у праві забезпечення випускників державних і приватних освітніх закладів першим робочим місцем. Великий відсоток молодих людей не має роботи, половина працюючої молоді працює не за тією спеціальністю, яку отримала у процесі навчання, або зовсім не має професії, скорочуються суми дотацій роботодавцям для забезпечення молоді першим робочим місцем. Складна ситуація залишається із соціальним захистом і підтримкою молодих сімей, забезпеченням їх житлом. Недостатня кількість робочих місць з гідною оплатою

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

праці та несприятливі умови для розвитку підприємництва призводять до збільшення чисельності молодих людей, що реалізують власну економічну активність у тіншовій економіці. Зменшується фінансова державна підтримка молодіжних громадських організацій на виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді та сім'ї. В особливо складних умовах знаходяться молоді люди з числа біженців і вимушених переселенців. Соціальне неблагополуччя позначається на стані здоров'я цієї соціальної групи населення, у молоді виявляються песимізм, тривога, відчай, обурення, що говорить про наявність соціальної напруги серед молодих людей.

Українська молодь гостро потребує захисту та підтримки з боку держави і суспільства, адже саме вона в майбутньому займатиме провідні позиції як в економіці та політиці, так і в соціальній та духовній сферах суспільства. Відсутність уваги держави і громадськості до проблем молоді, небажання створити умови для повноцінного розвитку може призвести до негативних наслідків у масштабі всієї країни, а саме: маргіналізації населення, зниження інтелектуального рівня, поширення асоціальної поведінки, погіршення генофонду нашої країни, а також до масової зовнішньої трудової та освітньої міграції та еміграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи державної молодіжної політики висвітлені у працях М. Головатого, В. Головенька, Т. Донченко, М. Канавець, М. Каракая, Г. Коваль, Л. Кривачук, О. Кулика, О. Кулініча, Н. Метьолкіної, В. Омельчука, В. Орлова, К. Плоского, Р. Сторожука, І. Хохрякової, Ю. Шевцової та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Глобальні соціальні, економічні, політичні та культурні зміни, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, висувають нові вимоги до завдань та функцій державної молодіжної політики. У процесі євроінтеграції України актуалізувалися можливості для молоді, водночас ці можливості стали й загрозами з погляду розвитку держави і суспільного поступу. Нині мало наукових розвідок приділяють цьому належну увагу, що спонукало ще раз акцентувати увагу на необхідності пошуку ефективних управлінських рішень під час формування та реалізації державного управління загалом та дієвої державної молодіжної політики зокрема.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз можливостей та загроз євроінтеграційних прагнень молоді України для врахування їх у державній політиці.

Виклад основного матеріалу. Підписання угоди між Україною та Європейським Союзом про асоційоване членство підтвердило прагнення українців стати повноправними членами Європи. Саме молодь стала рушійною силою у цивілізаційному виборі України. Заможні країни ЄС приваблюють молодих людей з усього світу, особливо перспективи вбачаються у навчанні та працевлаштуванні. Українська молодь також хоче долучитися до європейської спільноти, розширюючи межі культурного, освітнього, громадського міжнародного співробітництва, вивчаючи та застосовуючи європейський досвід розбудови держави та суспільства.

На думку молодих перспективних українців, які мають хорошу базову освіту і знають принаймні одну іноземну мову, європейські перспективи лежать у площині отримання тимчасової роботи за межами України, здобуття освіти за кордоном з метою працевлаштування та подальшої еміграції, розширення міжнародного обміну у сфері культури, спорту, науки, співробітництва з громадськими організаціями тощо. В умовах глобалізації це типовий процес для тих, хто бажає самореалізуватися за межами рідної країни. Європа також зацікавлена в молодих українцях. Що ж виграє наша країна?

Як відомо, у багатьох європейських країнах відбувається прогресуюче старіння населення, що вносить зміни у політику пенсійного забезпечення (збільшення віку виходу

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

на пенсію, вирівнювання пенсійного віку для чоловіків і жінок); в охорону здоров'я та систему обслуговування (розширення спектра соціальних послуг і, відповідно, збільшення штату соціальних працівників), а також зміни у політиці зайнятості (підвищення кваліфікації через «освіту протягом усього життя»). Такий стан вимагає поповнення частини економічно активного населення, що за рахунок тільки титульної нації дуже проблематично в умовах низького рівня народжуваності більшості європейських країн. Розширення ЄС (з 2004 року) частково вирішило проблему робочої сили працездатного віку «старої Європи» за рахунок нових членів ЄС з постсоціалістичних країн. При цьому з'явилася безліч вакансій і місць в університетах у Польщі, Чехії, Словаччини та інших «новачків» ЄС. Українці стали бажаними студентами та працівниками, хоча переважною мірою нелегальними.

Водночас в Україні також має місце старіння населення, що в нинішніх складних умовах багатократно поглиблюється. Стан демографічної ситуації та розвиток трудових ресурсного потенціалу ще до подій на сході України визначено як критичний та такий, що загрожує національній безпеці держави. За найбільш вірогідними сценаріями демографічного прогнозу [1], чисельність населення впродовж найближчих 50 років зменшуватиметься досить швидкими темпами. За 20 років Україна втратила понад 6 млн населення, а до 2050 року, за прогнозами вчених, може скоротитися до 34,8 млн осіб. І це без врахування втрат від військових дій на сході нашої країни. Чисельність померлих перевищуватиме кількість народжених як наслідок структурного чинника (зниження питомої ваги жінок у фертильному віці, тобто зниження репродуктивної бази, і натомість збільшення частки осіб старшого віку), так і інтенсивного (нетто-коефіцієнт очікується нижче рівня простого відтворення).

Старіння населення в Україні зумовлює неминучість нестачі робочої сили, веде до скорочення фінансових можливостей соціального забезпечення при зростанні попиту на соціальну допомогу та соціальне обслуговування. Передчасна смертність чоловіків впливає як на зменшення податкових і страхових надходжень, так і на збільшення кола осіб, які претендують на підтримку від держави. Не менш суспільно важливими постають питання виховання дітей у неповних родин, їх первинної соціалізації тощо. Передчасна смертність чоловіків призводить до «успадкування» бідності та закріплення низького соціального статусу родини. Отже, загострюються соціальні проблеми.

Крім того, вже нині за різними оцінками за межами країни працює від 2 до 7 млн осіб, що становить близько третини українців працездатного віку. Очевидно, що ці процеси будуть лише заглиблюватися, особливо з поширенням можливості отримання вищої освіти у країнах ЄС. Для України еміграція та масова зовнішня трудова міграція зменшує кількість працюючих, погіршує співвідношення між працездатним і непрацездатним населенням, що призводить до недоотримання податкових надходжень до Державного бюджету України та внесків на різні види соціального страхування. Також залишається актуальною проблема відсутності соціального захисту трудових мігрантів за кордоном, що обумовлено передусім їх нелегальним статусом та недостатньою участю України у міжнародній системі регулювання міграції, що спричинили виникнення напівлегальних або й нелегальних форм міжнародної мобільності [2].

Тому виїзд молоді з України, навіть на тимчасове працевлаштування або професійне навчання за кордоном, створюватиме загрози людському, трудовому, інтелектуальному та професійному потенціалу суспільства та значні складнощі з наповненням державного бюджету, народжуваністю, зміною поколінь тощо.

Нинішня складна ситуація в Україні також спонукає молодь шукати кращого життя поза межами рідної країни. За результатами вітчизняного опитування, проведеного Українським інститутом соціальних досліджень імені Олександра Яременка та

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Центром «Соціальний моніторинг» (березень 2015 р.), менше чверті населення (22,7 %) відносять свою сім'ю до середньостатистичної за показником матеріального становища. Третина опитаних (33,3 %) оцінюють матеріальне становище своєї сім'ї як таке, що є нижчим середнього показника, ще близько третини (31,1 %) вважають його низьким, а 10,6 % – дуже низьким. Частка тих, хто оцінює матеріальне становище своєї сім'ї як вище середнього, становить 2,2 %, як високе – лише 0,1 %.

Динаміка індексів очікування змін особистого матеріального становища, очікування змін розвитку економіки країни та інфляційних очікувань за останній рік свідчить про те, що з вересня 2013 року населення стає все більш песимістичним. Так, за цей період (порівняно із серпнем 2014 р.) на 49 пунктів знизилися індекси особистих та суспільних економічних очікувань (на 52 пункти), інфляційні очікування збільшилися на 19 пунктів.

У березні 2015 р. мінімальна заробітна плата в Україні становила 36 % від середньої заробітної плати, тоді як у країнах Центральної Європи вона встановлюється на рівні 45–60 %, а за висновками Міжнародної комісії ЄС справедливим є встановлення мінімальної заробітної плати на рівні 68 % середньої заробітної плати у країні.

Вже 20,7 % опитаних (близько 8 мільйонів осіб, старших за 18 років) вказали, що вони бажають переїхати на постійне місце проживання до іншої країни. Здебільшого – це молоді освічені люди зі Східних, Південних та Західних областей України. Безпосередньо займалися питанням своєї еміграції 6,8% респондентів [3].

Висновки і пропозиції. На сьогодні українському суспільству потрібні ініціативні люди, які можуть самостійно приймати рішення в ситуації вибору, здатні до співробітництва, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, володіють почуттям відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання. Саме такими якостями володіє молодь. Молоді люди є головним трудовим та інтелектуальним резервом соціально-економічних реформ та духовно-культурних перетворень в Україні. Від позиції молоді в суспільно-політичному житті, її впевненості в завтрашньому дні та активності буде залежати темп просування України по шляху демократичних перетворень.

Європейські перспективи для української молоді стають привабливими можливостями для тих молодих людей, які впевнені у своїх силах і не бояться ризикувати, та значною мірою загрозами і втратами для нашого суспільства в цілому. Талановита молодь шукатиме шляхи самореалізації і гідного рівня життя поза межами України, якщо ми не побудуємо європейські стандарти життя в Україні. Напрями реформ задекларовано у «Стратегії реформ-2020» Президента України П. Порошенка, Програмі Кабінету Міністрів України на 2015 рік, Позачерговому посланні Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України» та в інших важливих документах [4–6].

На нашу думку, пріоритетними напрямами у контексті проблеми, що розглядається, є такі:

- удосконалення наявної методології моніторингу ринку праці та прогнозування потреби у фахівцях з використанням зарубіжного досвіду, створення механізму ефективної співпраці навчальних закладів та підприємств;
- диверсифікація фінансування вищої школи, досягнута завдяки трансформації університетів у підприємницькі освітньо-наукові бізнес-структури, удосконалення механізму державного фінансування навчання молоді за кордоном з умовою повернення в Україну;
- забезпечення гарантій для стабільної зайнятості на основі створення конкурентоспроможних робочих місць, які ґрунтуються на їх якості та гідних умовах праці найманих працівників;

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

- дотримання соціальних гарантій державою на отримання пристойної заробітної плати, своєчасності її виплати;
- створення умов для реалізації економічної ініціативи молоді, державна підтримка розвитку молодіжного підприємництва;
- надання молоді, насамперед випускникам вищих навчальних закладів, першого робочого місця через надання роботодавцям пільгових кредитів та дотацій;
- збільшення інвестицій у людський розвиток, подолання нерівності в доступі до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг;
- забезпечення прозорості й ефективного розподілу коштів на державні та муніципальні програми для вирішення проблем молоді, розроблення дієвих механізмів контролю за використанням наявних фінансових ресурсів, також важливим є залучення позабюджетних джерел на основі співпраці органів державної влади та органів місцевого самоврядування із громадськими і благодійними організаціями;
- збільшення обсягів надання органами місцевого самоврядування земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва молодих людей;
- вивчення та запозичення зарубіжного досвіду розвинених країн Європи щодо іпотечного кредитування молодих сімей і його адаптація в Україні;
- проведення пенсійної реформи для досягнення впевненого пенсійного майбутнього;
- стимулювання багатодітності заходами кредитної політики (пільгові умови надання житлових кредитів за рахунок бюджетних коштів при народженні другої та наступних дітей) та податкової політики (зменшення податку на доходи фізичних осіб залежно від кількості дітей);
- збільшення розміру державної соціальної допомоги малозабезпеченим молодим сім'ям.

Отже, для України європейські перспективи молоді полягають, перш за все, у створенні європейських стандартів життя для всіх громадян.

Список використаних джерел

1. *Либанова Э.* Демографические сдвиги в контексте социального развития / Э. Либанова // Демографія і соціальна економіка. – 2014. – № 1 (21). – С. 9–22.
2. *Стан дотримання та захисту прав громадян України за кордоном.* Спеціальна доповідь уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ombudsman.kiev.ua/publ/dopov_2/d2_zm.htm.
3. *Моніторинг громадської думки населення України: березень–квітень 2015 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uisr.org.ua>.
4. *Стратегія реформ-2020* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/31289.html>.
5. *Перспективні напрями реформування допомоги при народженні дитини в умовах економічної кризи.* Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1810>.
6. *Employment and social protection in the new demographic context. Report IV. Fourth item on the agenda of International Labour Conference, 102nd Session, 2013.* – Geneva : International Labour Office, 2013. – IV+120 pp.